

СТИЛІ СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧ – ЗДОБУВАЧ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА КАФЕДРІ ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ З ТОЧКИ ЗОРУ ЗДОБУВАЧІВ: ЯКІ МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ ДОМІНУЮТЬ?

Полтавський державний медичний університет (м. Полтава, Україна)

ye.petrov.2017@gmail.com

Різні стилі комунікативної взаємодії викладача в спілкуванні зі здобувачами освіти на заняттях породжують кілька моделей поведінки. Дослідниками встановлено вплив моделі поведінки викладача на засвоєння пройденого матеріалу. Метою нашого дослідження було вивчення розповсюдження різних моделей поведінки викладачів кафедри пропедевтики внутрішньої медицини при комунікації зі здобувачами вищої медичної освіти з точки зору здобувачів та порівняння домінуючого стилю з домінуючим стилем по Полтавському державному медичному університету у цілому. Розроблено анкету та проведено опитування 183 здобувачів вищої медичної освіти (135 жіночої та 48 – чоловічої статі) з курсу за спеціальностями 222 Медицина та 228 Педіатрія. Дослідження показало, що серед стилів комунікативної взаємодії викладача в спілкуванні зі здобувачами освіти на кафедрі пропедевтики внутрішньої медицини лідируюча позиція належить моделі активної взаємодії, ця ж модель є лідером в цілому по університету. Враховуючи те, що зустрічається різна оцінка моделі поведінки одного і того ж самого викладача різними студентами, є необхідність посилення елементу індивідуалізації з боку викладача та виробітку «гнучкого» індивідуального стилю.

Ключові слова: здобувачі вищої медичної освіти, моделі поведінки викладачів.

Вступ.

Педагогічне спілкування – специфічна форма спілкування, яка має свої особливості і, водночас, підпорядковується загальним психологічним закономірностям, властивим спілкуванню як формі взаємодії людини з іншими людьми, що містить комунікативний, інтерактивний та перцептивний компоненти [1].

Стиль педагогічного спілкування – стійка система способів і прийомів, які застосовує викладач під час взаємодії зі студентами. Особистісні якості викладача визначають стиль спілкування зі здобувачами освіти [2]. Він залежить передусім від ставлення викладача до студентів [3].

Різні стилі комунікативної взаємодії викладача в спілкуванні зі здобувачами освіти на заняттях породжують кілька моделей поведінки. Умовно їх можна позначити так [4, 5]:

- **Модель диктаторська «Монблан»** – викладач як би відсторонений від учнів, перебуваючи у царстві знань. Учні – лише слухачі. Ніякої особистісної взаємодії.

- **Модель неконтактна («Китайська стіна»)** – між викладачем та студентами існує слабкий зворотний зв'язок. Інформаційний, а не діалоговий характер заняття; мимовільне підкреслення викладачем свого статусу, поблажливе ставлення до учнів.

- **Модель диференційованої уваги («Локатор»)** – викладач орієнтований не на весь склад аудиторії, а лише на частину, припустимо, на талановитих або ж, навпаки, слабких, на лідерів чи аутсайдерів.

- **Модель гіпореклексна («Тетерів»)** – викладач у спілкуванні як би замкнутий на себе: його мова переважно монологічна. Викладач поглинений своїми ідеями і виявляє емоційну глухоту до оточуючих.

- **Модель гіперрефлексна («Гамлет»)** – викладач стурбований не стільки змістовною стороною взаємодії, скільки тим, як він сприймається оточуючими. Він постійно сумнівається у дієвості своїх аргу-

ментів, правильності вчинків, гостро реагує на нюанси психологічної атмосфери студентів, приймаючи їх на свій рахунок.

- **Модель негнучкого реагування («Робот»)** – взаємини викладача зі студентами будуються за жорсткою програмою, де чітко витримуються цілі та завдання заняття, дидактично виправдані методичні прийоми, має місце бездоганна логіка викладу та аргументація фактів, відшліфовані міміка та жести, але викладач не має почуття розуміння ситуації спілкування, що змінюється.

- **Модель авторитарна («Я – сам»)** – навчально-виховний процес цілком фокусується на викладачі. Від нього виходять питання та відповіді, судження та аргументи. Практично відсутня творча взаємодія між ним та аудиторією. До мінімуму знижується пізнавальна та громадська активність студентів.

- **Модель активної взаємодії («Союз»)** – викладач постійно перебуває у діалозі з учнями, тримає їх у мажорному настрої, заохочує ініціативу, легко «схоплює» зміни у психологічному кліматі групи та гнучко реагує на них. Переважає стиль дружньої взаємодії із збереженням рольової дистанції.

Дослідниками встановлено вплив моделі поведінки викладача на засвоєння пройденого матеріалу [6, 7], причому найважливішим фактором, що визначає ефективність педагогічного спілкування названо тип настановки педагога, тобто реагування певним чином в однотипній ситуації [8]. Разом з тим, кількість робіт щодо вивчення моделей комунікативної поведінки викладачів вищих медичних закладів освіти є малочисельною, без урахування «гендерного аспекту» здобувачів, що і зумовило проведення нашого дослідження.

Мета дослідження.

Визначити розповсюдження різних моделей поведінки викладачів кафедри пропедевтики внутрішньої медицини при комунікації зі здобувачами вищої

медичної освіти з точки зору здобувачів та порівняти домінуючий стиль з домінуючим стилем по Полтавському державному медичному університету у цілому.

Об'єкт і методи дослідження.

Для вирішення поставленої мети нами розроблено анкету та проведено опитування 183 здобувачів вищої медичної освіти (135 жіночої та 48 – чоловічої статі) 3 курсу за спеціальностями 222 Медицина та 228 Педіатрія. Анкета містила питання до студентів щодо моделі спілкування їхнього викладача з освітньої компоненти «Пропедевтика внутрішньої медицини» та найбільш розповсюджених моделей спілкування протягом минулого терміну навчання в університеті в цілому. Анкетування проводилося по закінченню весняного семестру 2024-2025 навчального року.

Основна частина.

Результатами проведеного дослідження було з'ясовано, що найрозповсюдженішою моделлю поведінки викладачів кафедри пропедевтики внутрішньої медицини є модель активної взаємодії («Союз») (68,3%). Її «підтримали» більшість здобувачів освіти як жіночої, так і чоловічої статі (з невеликою перевагою останніх – 72,9% проти 66,7%). Вона значно випередила модель гіпореклексної («Тетерів») (9,8%), що «посіла» друге місце, без суттєвої гендерної різниці.

15 здобувачів освіти (8,2%) вказали на модель негнучкого реагування («Робот»). Слід зазначити, що серед цих респондентів виявився лише один здобувач освіти чоловічої статі (2,1%) і 14 – жіночої (10,4%), що надало гендерної різниці.

Модель неконтактну («Китайська стіна») відмітили 10 (5,5%) студентів (переважав відсоток осіб чоловічої статі – 8,3% проти 4,4%).

Авторитарну модель («Я – сам») «знайшли» у своєму викладачеві 8 здобувачів освіти (4,4%), серед яких було 7 (5,2%) – жіночої статі і лише 1 (2,1%) – чоловічої.

На модель диференційованої уваги («Локатор») вказали 6 (3,3%) респондентів, без суттєвої гендерної різниці.

Лише один здобувач (а точніше – здобувачка) вищої медичної освіти (0,5%) зазначив, що його викладачеві з пропедевтики внутрішньої медицини притаманна гіперрефлексна модель поведінки («Гамлет»), а на модель диктаторську «Монблан» взагалі не вказав жоден студент.

Надалі нас зацікавило питання, як «кафедральні результати» узгоджуються з результатами по університету в цілому, і ми з'ясували, які ж моделі спілкування є «фаворитами» серед більшості університетських викладачів з точки зору здобувачів освіти. І тут знов першість належить моделі активної взаємодії («Союз»), яку відмітили трохи більше половини респондентів (51,4%), без суттєвих гендерних відмінностей. Однак цей показник виявився нижче «кафе-

дрального» (68,3%). 35 студентів (19,1%) зазначили, що найчастіше в університеті стикалися з моделлю негнучкого реагування («Робот»), а 23 (12,6%) – з моделлю диференційованої уваги («Локатор») (остання при «кафедральному» аналізі згадувалася дуже рідко). По 10 респондентів (по 5,5 %) вказували, що в університеті найчастіше зустрічалися моделі неконтактна («Китайська стіна») та диктаторська («Монблан»). Іншим моделям спілкування надала лідируючу позицію по університету незначна частка респондентів: моделі авторитарній («Я-сам») – 3,5%, моделі гіпореклексній («Тетерів») – 1,6%, моделі гіперрефлексній («Гамлет») – лише 0,5%.

Таким чином, проведене дослідження визначило домінуючу модель поведінки викладача в спілкуванні зі здобувачами освіти як на кафедрі пропедевтики внутрішньої медицини, так і в університеті в цілому, спираючись на точку зору здобувачів – модель активної взаємодії «Союз». Разом з тим, його результати з урахуванням особливостей інших моделей, які зустрічалися, дають підставу ставити питання про необхідність переходу від інформаційно-пояснювального навчання студентів до діяльного, що розвиває. Адже важливими стають не тільки засвоєні у вищому навчальному закладі знання, а й способи засвоєння, мислення та навчальної діяльності, розвиток пізнавальних сил та творчого потенціалу здобувача освіти [9, 10]. Цього можна досягти лише за умови демократичності методів навчання, розкріпачення студентів, руйнування штучних бар'єрів між викладачем та студентами.

Висновки.

1. Серед стилів комунікативної взаємодії викладача в спілкуванні зі здобувачами освіти на кафедрі пропедевтики внутрішньої медицини лідируюча позиція належить моделі активної взаємодії, ця ж модель є лідером в цілому по університету.

2. Неодноразова згадка деяких інших моделей поведінки викладача здобувачами освіти (зокрема, негнучкого реагування, гіпореклексної та диференційованої уваги) потребує особливої уваги з метою подальшого викорінення їхніх недоліків.

3. Враховуючи те, що зустрічається різна оцінка моделі поведінки одного і того ж самого викладача різними студентами (певна роль належить і гендерному та суб'єктивному фактору здобувача) є необхідність посилення елементу індивідуалізації з боку викладача та виробітки «гнучкого» індивідуального стилю, який дозволяє максимально повно використовувати сильні сторони викладача і, якщо можливо, компенсувати слабкі сторони його темпераменту, характеру, здібностей і особистості в цілому.

Перспективи подальших досліджень.

Планується вивчення впливу різних моделей поведінки викладачів на якість знань та показники успішності здобувачів освіти.

Література

1. Kaydalova LH, Plyaka LV, Alokshina NV, Shapovalova VS. Psykhologhiya spilkuvannya. Kharkiv: NFaU; 2018. 140 s. [in Ukrainian].
2. Melnychuk OV. Rol osobystisnykh yakostey vykladacha v pedahohichniy diyalnosti. Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky». 2017;2(75):150-153. [in Ukrainian].
3. Pustova NO. Styli pedahohichnoho spilkuvannya v systemi vyshchoyi medychnoyi osvity. Materialy naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (z mizhnarodnoyu uchastyu), prysvyachenoyi 130-richchyu kafedry dermatologhiyi, venerologhiyi i SNIDu Aktualni problemy dermatologhiyi, venerologhiyi ta VIL/SNID-infektsiyi; 2014 Cher 18-19; Kharkiv. Kharkiv; 2014. s. 18-24. [in Ukrainian].
4. Kaydalova LH, Shchokina NB, Vakhrusheva TYU. Pedahohichna maysternist vykladacha. Kharkiv: NFaU; 2009. 150 s. [in Ukrainian].

5. Zlytkov VL, Lukomska SO. Psykholohiya spilkuvannya pedahoha: intehtatyvnyy pidkhd: navchal'nyy posibnyk; 2 vydannya: rozshyrene ta dopovnene. Nizhyn: PP Lysenko MM; 2018. 353 s. [in Ukrainian].
6. Ihnatenko ZH. V. Vplyv stylyu pedahohichnoho spilkuvannya vykladacha na efektyvnist navchalnoyi diyalnosti studentiv. Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi Zahalni aspekty innovatsiyoho rozvytku osvityn'oyi haluzi v konteksti mizhnarodnoho spivrobitnytstva Ukrainy; 2019 Kvit 25-26; Mykolayiv. Mykolayiv: MNAU; 2019. s. 41-44. [in Ukrainian].
7. Shevchenko T. Vplyv stylyu vykladannya na motyvatsiyu uchinnyia i rezultaty navchannya studentiv. Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriya: Pedahohichni nauky. 2026;1(60):181-190. [in Ukrainian].
8. Harkavets SO, Volchenko LP. Spilkuvannya v pedahohichnomu protsesi. Zhytomyr: TOV «Vydavnychyy dim "Buk-Druk"»; 2021. 100 s. [in Ukrainian].
9. Savchenko OP. Kompetentnisnyy pidkhd u suchasniy vyshchii shkoli. Pedahohichna nauka: istoriya, teoriya, praktyka, tendentsiyi rozvytku. 2010;3. Dostupno: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/ [in Ukrainian].
10. Treumova SI, Petrov YeYe, Trybrat TA, Ivanytska TA, Borysova ZO, Shut SV. Psykholoho-pedahohichni zasady formuvannya maybutnoho fakhivtsya z vyshchoyu osvitoju medychnoho profilu. Zbirnyk statey V Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi Aktual'ni pytannya lnhivistyky, profesynoyi lnhvodydaktyky, psykholohiyi i pedahohiky vyshchoyi shkoly; 2020 Lyst 19-20; Poltava. Poltava: Astraya; 2020. s. 377-382. [in Ukrainian].

СТИЛІ СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧ – ЗДОБУВАЧ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА КАФЕДРІ ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ З ТОЧКИ ЗОРУ ЗДОБУВАЧІВ: ЯКІ МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ ДОМІНУЮТЬ?

Петров Є. Є., Іваницька Т. А., Трибрат Т. А., Чекаліна Н. І., Казаков Ю. М.

Резюме. Різні стилі комунікативної взаємодії викладача в спілкуванні зі здобувачами освіти на заняттях породжують кілька моделей поведінки, які умовно позначаються наступним чином: модель диктаторська, модель неконтактна, модель диференційованої уваги, модель гіпорексфлексна, модель гіперексфлексна, модель негнучкого реагування, модель авторитарна, модель активної взаємодії. Дослідниками встановлено вплив моделі поведінки викладача на засвоєння пройденого матеріалу. Метою нашого дослідження було вивчення розповсюдження різних моделей поведінки викладачів кафедри пропедевтики внутрішньої медицини при комунікації зі здобувачами вищої медичної освіти з точки зору здобувачів та порівняння домінуючого стилю з домінуючим стилем по Полтавському державному медичному університету у цілому. Нами розроблено анкету та проведено опитування 183 здобувачів вищої медичної освіти (135 жіночої та 48 – чоловічої статі) 3 курсу за спеціальностями 222 Медицина та 228 Педіатрія. Дослідження показало, що серед стилів комунікативної взаємодії викладача в спілкуванні зі здобувачами освіти на кафедрі пропедевтики внутрішньої медицини лідируюча позиція належить моделі активної взаємодії, ця ж модель є лідером в цілому по університету. Неодноразова згадка деяких інших моделей поведінки викладача здобувачами освіти (зокрема, негнучкого реагування, гіпорексфлексної та диференційованої уваги) потребує особливої уваги з метою подальшого викорінення їхніх недоліків. Враховуючи те, що зустрічається різна оцінка моделі поведінки одного і того ж самого викладача різними студентами, є необхідність посилення елементу індивідуалізації з боку викладача та виробітки «гнучкого» індивідуального стилю, який дозволяє максимально повно використовувати сильні сторони викладача і, якщо можливо, компенсувати слабкі сторони його темпераменту, характеру, здібностей і особистості в цілому.

Ключові слова: здобувачі вищої медичної освіти, моделі поведінки викладачів.

COMMUNICATION STYLES OF TEACHERS AND MEDICAL STUDENTS AT THE DEPARTMENT OF PROPAEDEUTICS OF INTERNAL MEDICINE FROM THE STUDENTS' POINT OF VIEW: WHAT BEHAVIORAL MODELS DOMINATE?

Petrov Ye. Ye., Ivanytska T. A., Trybrat T. A., Chekalina N. I., Kazakov Yu. M.

Abstract. Different styles of communicative interaction of a teacher in communicating with students in classes give rise to several models of behavior, which are conventionally designated as follows: dictatorial model, non-contact model, differentiated attention model, hyporeflex model, hyperreflex model, inflexible response model, authoritarian model, model of active interaction. Researchers have established the influence of the teacher's behavior model on the assimilation of the passed material. The aim of our study was to study the prevalence of different behavioral models of teachers of the Department of Propaedeutics of Internal Medicine when communicating with medical students from the students' point of view and comparison of the predominant style (model) with the predominant style at Poltava State Medical University as a whole. We developed a questionnaire and conducted a survey of 183 third-year medical students (135 women and 48 men) in the specialties 222 "Medicine" and 228 "Pediatrics". The study showed that among the styles of communicative interaction of a teacher in communication with students at the Department of Propaedeutics of Internal Medicine, the leading position belongs to the model of active interaction, this same model is the leader in the university as a whole. The repeated mention of some other models of teacher behavior by students (in particular, inflexible response, hyporeflexive and differentiated attention) requires special attention in order to further eradicate their shortcomings. Taking into account that there is a different assessment of the behavior model of the same teacher by different students, there is a need to strengthen the element of individualization on the part of the teacher and develop a "flexible" individual style, which allows for the fullest use of the teacher's strengths and, if possible, compensate for the weaknesses of his temperament, character, abilities, and personality as a whole.

Key words: medical students, models of teachers' behavior.

ORCID кожного автора та їх внесок до статті:

Petrov Ye. Ye.: <https://orcid.org/0000-0003-0151-7696>^{ABDF}

Ivanytska T. A.: <https://orcid.org/0000-0002-2556-7658>^{BCD}

Trybrat T. A.: <https://orcid.org/0000-0002-5201-2738>^{BE}

Chekalina N. I.: <https://orcid.org/0000-0003-1111-9472> ^{AE}

Kazakov Yu. M.: <https://orcid.org/0000-0003-2224-851X> ^{EF}

Конфлікт інтересів:

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Адреса для кореспонденції

Петров Євген Євгенович

Полтавський державний медичний університет

Україна, 36011, м. Полтава, вул. Шевченка 23

Тел.: +380978214020

E-mail: ye.petrov.2017@gmail.com

A – концепція роботи та дизайн, **B** – збір та аналіз даних, **C** – відповідальність за статичний аналіз, **D** – написання статті, **E** – критичний огляд, **F** – остаточне затвердження статті.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії **Creative Commons Attribution (CC-BY)**, яка дозволяє необмежене використання, поширення та відтворення в будь-якому форматі за умови належного цитування оригінальної роботи © Всі автори, 2026

Стаття надійшла 04.05.2026 року
Стаття прийнята до друку 13.08.2026 року
Опубліковано 29.09.2026 року